

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет перекладознавства

Кафедра психології, педагогіки і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-виховної роботи
М. І. Соловей
(підпис)
« 22 » червень 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Професійний етикет у туризмі

галузь знань	24 Сфера обслуговування
спеціальність	242 Туризм
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма	Туристичне обслуговування
статус дисципліни	вибіркова

Форма здобуття освіти	денна
Навчальний рік	2021 – 2022
Семестр	VII
Кількість кредитів ЄКТС	3
Мова навчання	українська
Форма підсумкового контролю	залік

КИЇВ – 2021

Розробник:

Комісар Л. П., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, перекладу і філософії мови імені професора О.М. Мороховського

Схвалено на засіданні кафедри психології, педагогіки і туризму,
протокол № 15 від 22 червня 2021 року

Завідувач кафедри О. В. Матвієнко

Схвалено на засіданні вченої ради факультету перекладознавства,
протокол № 12 від 23 червня 2021 року

Голова вченої ради факультету Л. Я. Зсня

1. Мета вивчення дисципліни:

метою курсу «Професійний етикет в туризмі» є набуття студентами як теоретичних знань щодо сучасних принципів та функцій етикету в туризмі, так і практичної компетентності щодо специфіки етикету різних культурних регіонів задля досягнення майбутніми спеціалістами в галузі туризму взаєморозуміння у міжкультурних контактах та орієнтації в просторі етикетної культури інших країн.

2. Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану) 3 кредити ЄКТС; 90 год., у тому числі:

лекції – 20 год.

семінарські заняття – 16 год.

практичні заняття – навчальним планом не передбачені.

консультації – навчальним планом не передбачені.

самостійна робота – 54 год.

3. Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни:

3.1. Знати

- основні поняття та терміни, які стосуються професійного етикету в туризмі;
- морально-етичні засади ділового етикету в туристичному обслуговуванні;
- особливості етосу та моральнісної культури різних націй та культурних регіонів задля досягнення взаєморозуміння у міжкультурних контактах;
- правила ділового етикету та особливості етикетної поведінки різних культурних регіонів;
- міжнародні стандарти етикету зовнішнього вигляду людини та культуру невербального спілкування;
- обов'язкові теоретичні джерела, що супроводжують навчальний курс;

3.2. Вміти

- використовувати набуті знання задля формування власної доцільної та коректної етикетної поведінки в контексті культури ділового спілкування у міжнародному туризмі;
- застосовувати вербальні та невербальні аспекти культури спілкування в туризмі крізь призму міжнародних стандартів етикету зовнішнього вигляду людини;
- реалізовувати толерантне ставлення до інших культур та їх представників, володіти навичками попередження міжкультурних конфліктних ситуацій та упереджувати антиетикетну поведінку;
- дотримуватися основних принципів культури міжнаціонального спілкування та орієнтуватися в нормах етикету інших країн;
- демонструвати коректну мовленнєву поведінку та риторичну компетентність як у стандартних етикетних ситуаціях, так і в багатомовному глобальному середовищі.

4. Анотація навчальної дисципліни:

в рамках курсу студенти ознайомлюються з основними засадами та принципами культури спілкування, науковими концепціями, що пояснюють природу та сутність етикету в туризмі, своєрідністю правил ділового етикету та етикетної поведінки різних культурних регіонів, правилами етикету зовнішнього вигляду, невербальними засобами спілкування та сучасними поглядами на принципи та функції етикету в туризмі.

Курс складається з одного змістового модуля. Модуль «Сучасні аспекти професійного етикету в туризмі» аналізує питання етичної компетентності в просторі міжкультурної комунікації та формування особистої моральнісної культури міжнаціонального спілкування задля реалізації продуктивного спілкування в міжкультурному середовищі. Особлива увага звернена на розкриття міжнаціонального та міжконфесійного спілкування в галузі туризму та аналіз культури мовлення у

багатомовному середовищі туристичної галузі крізь призму як невербальної комунікації, так і міжнародних стандартів етикету зовнішнього вигляду людини. Важливе місце у курсі займає зміст такого морального виміру спілкування як толерантність, що складає основу міжконфесійного та міжнаціонального спілкування і сприятиме усвідомленню студентами важливості дотримуватись толерантного ставлення до інших культур та їх представників. Практичний аспект вивчення курсу передбачає підготовку студентів до ефективної комунікації на рівні повсякденного міжособистісного спілкування, що забезпечується вивченням специфіки етикетної культури та формуванням практичних навичок етикетної поведінки.

5. Завдання (навчальні цілі):

Завдання, які вирішуються у процесі навчання дисципліни «Професійний етикет в туризмі», пов'язані з формуванням у студентів першого (бакалаврського) рівня таких *компетентностей*:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 04. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 08. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК 09. Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми.

ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 13. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК15. Здатність зосереджуватися на результаті при виконанні завдань та вміння їх презентувати.

Спеціальні (фахові) компетентності (ФК):

ФК29. Здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, вміння забезпечувати з ними ефективні комунікації.

ФК30. Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

ФК34. Здатність до використання комплексу заходів, спрямованих на підвищення якості туристичного обслуговування.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни:

Результат навчання (1. знати; 2. уміти; 3. комунікація; 4. автономність і відповідальність)		Форми (та / або методи і технології навчання)	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання
Код	Результат навчання		
1.1	Знати основні поняття та терміни, які стосуються засад ділового етикету в туристичному обслуговуванні	лекції, презентації студентів, колоквиуми	письмове опитування, експрес-контроль, модульна контрольна робота
1.2	Знати сучасні правила ділового етикету та особливості етикетної поведінки різних культурних регіонів	лекції, презентації студентів, колоквиуми	письмове опитування, експрес-контроль, модульна контрольна робота

2.1	Вміти використовувати набуті знання задля формування власної доцільної та коректної поведінки відповідно до вимог конкретної ситуації міжкультурної взаємодії під час професійної діяльності	самостійне опрацювання текстів-першоджерел, дискусії на колоквиумах	усне модульна робота	опитування, контрольна
2.2	Вміти застосовувати вербальні та невербальні аспекти сучасної культури спілкування в туризмі крізь призму міжнародних стандартів етикету зовнішнього вигляду людини	самостійне опрацювання текстів-першоджерел, дискусії на колоквиумах	усне модульна робота	опитування, контрольна
2.3	Вміти демонструвати коректну мовленнєву поведінку та риторичну компетентність як у стандартних етикетних ситуаціях, так і в багатомовному глобальному туристичному середовищі	самостійне опрацювання текстів-першоджерел, дискусії на колоквиумах	усне модульна робота	опитування, контрольна
3.1	Набути навичок толерантного ставлення до інших культур та їх представників та володіти навичками попередження міжкультурних конфліктних ситуацій	колоквиуми і дискусії на лекційних заняттях, підготовка і захист колективних презентацій і проектів	усне опитування	
4.1	Самостійно і свідомо дотримуватися основних принципів культури міжнародного спілкування та орієнтуватися в нормах етикету інших країн	самостійне опрацювання текстів-першоджерел, підготовка і захист індивідуальних проектів	усне опитування, експрес-контроль, модульна робота	контрольна
4.2	Володіння культурною сприйнятливістю та здатністю до правильної інтерпретації різноманітних видів адекватної комунікативної поведінки в туризмі	самостійне опрацювання текстів-першоджерел, підготовка і захист індивідуальних проектів	усне опитування, експрес-контроль, модульна робота	контрольна
4.3	Здатність толерантного ставлення до альтернативних світоглядних позицій, із врахуванням правил сучасного етикету в туризмі	самостійне опрацювання текстів-першоджерел, підготовка і захист індивідуальних проектів	усне опитування, експрес-контроль, модульна робота	контрольна
4.4	Самостійне застосування теоретичного матеріалу до розв'язання широкого спектру етичних і етикетних проблем, пов'язаних зі специфікою майбутньої професійної діяльності, зокрема, критичної експертизи конкретних	самостійне опрацювання текстів-першоджерел, підготовка і захист індивідуальних проектів	усне опитування, експрес-контроль, модульна робота	контрольна

	науково-теоретичних та методичних джерел, реферативних оглядів, наукових рецензій тощо		
--	--	--	--

7.Співвідношення очікуваних результатів навчання з дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання з дисципліни (код)	1.1	1.2	2.1	2.2	2.3	3.1	4.1	4.2	4.3	4.4
Програмні результати навчання (назва)										
ПРН12. Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.	+	+	+	+	+	+		+		
ПРН15. Проявляти толерантність до альтернативних принципів та методів виконання професійних завдань.		+	+		+	+	+	+	+	
ПРН16. Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.	+		+	+	+	+	+	+	+	
ПРН17. Управляти своїм навчанням з метою самореалізації в професійній туристичній сфері.	+	+	+						+	+
ПРН18. Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях.		+	+							+
ПРН23. Зосереджуватися на результатах при виконанні завдань та вміти їх презентувати.	+	+			+			+		+

8.Система оцінювання результатів навчання студентів (критерії оцінювання результатів навчання та засоби діагностики навчальних досягнень студентів)

В Університеті використовується модульно-рейтингова система оцінювання результатів навчання студентів. Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності здійснюється в національній 4-бальній системі (“відмінно” (“5”), “добре” (“4”), “задовільно” (“3”), “незадовільно” (“2”)). Рейтинг вираховується в рейтингових балах, а підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за національною 4-бальною шкалою та за шкалою ЄКТС.

Контроль результатів навчання студента здійснюється у формі *вхідного поточного, рубіжного, модульного та підсумкового семестрового контролю* (заліку).

Вхідний контроль застосовується як передумова успішної організації вивчення дисципліни. Він дає змогу визначити наявний рівень знань здобувачів вищої освіти і

служує орієнтиром для реалізації індивідуального підходу в процесі викладання дисципліни та визначенні форм організації освітнього процесу і методів навчання.

Поточний контроль успішності студентів здійснюється протягом семестру. Під час опанування навчальним матеріалом модуля з кожної дисципліни оцінюється аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності студента.

Поточний контроль проводиться на кожному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях і набутих практичних навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Бали, отримані здобувачами вищої освіти за результатами контролю з дисципліни, викладач занотовує в Журнал обліку роботи викладача і оголошує на кожному занятті.

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період теоретичного навчання. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за певним освітнім ступенем або на окремих його завершених етапах. Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти. Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр (сесію), що здійснюється з дисципліни «Етичні аспекти міжкультурної комунікації» у формі заліку.

8.1. Форми та критерії оцінювання студентів:

семестрове оцінювання: поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента (аудиторна робота та самостійна робота) здійснюється в національній 4-бальній шкалі – «відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських занять позначаються «0».

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля напередодні заліково-екзаменаційної сесії викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до десятої частки. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру** шляхом помноження на 10^1 . Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **50**.

Форми семестрового оцінювання студентів:

1. **тест** (критерії оцінювання: тест оцінюється шляхом визначення якості виконання конкретних завдань);

2. **індивідуальні та колективні проекти** (критерії оцінювання: див. таблицю);

3. **усне і письмове опитування** (критерії оцінювання: див. таблицю);

4. **колоквіум** (критерії оцінювання: див. таблицю);

5. **експрес-контроль** (критерії оцінювання: експрес-контроль оцінюється шляхом визначення якості виконання конкретних завдань).

Види навчальної діяльності студентів	Ваговий бал	Рейтинговий бал	Критерії оцінки якості знань студентів
1. Участь у різних формах лекційних занять (колоквіум, дискусія)	12	10-12	Ґрунтовна систематизована, творча, логічно впорядкована відповідь з елементами інновацій

¹Наприклад, протягом семестру студент отримав за аудиторну та самостійну роботу такі оцінки: «5», «3», «5», «4», «5», «4» Середня арифметична оцінка становить **4,33**, з округленням до десятої частки – **4,3**. Отриману оцінку множимо на **10**: $4,3 \times 10 = 43$. Це число є рейтинговим балом студента за роботу протягом семестру.

		7-9	Продуктивна (алгоритмічна), але недостатньо вичерпна відповідь
		5-6	Репродуктивна відповідь
		1-4	Фрагментарна, не аргументована відповідь
		0	Відсутність на занятті
При оцінюванні роботи на семінарі враховуються: активна участь в роботі на семінарському занятті: - здатність студента висувати питання до обговорюваної проблеми (викладачеві, студентам) – 1-3 бали; - відповіді на додаткові питання (викладача чи студента), що пов'язані з проблематикою інших дисциплін – 1-3 бали; - здатність виокремити значущість обговорюваного матеріалу для професійного та світоглядно-особистісного розвитку - 3 бали; - суттєві доповнення, що розширюють горизонт обговорюваної проблеми -3 бали.			
2. Виконання завдань позааудиторної самостійної роботи	10	8-10	Грунтовна систематизована, творча, логічно впорядкована відповідь
		5-7	Продуктивна (алгоритмічна), але недостатньо вичерпна відповідь
		1-5	Виконане за репродуктивним рівнем складності
		0	Завдання не виконане

- **підсумкове оцінювання: залік.** *Критерії оцінювання:* відмітка про залік у національній шкалі («зараховано», «не зараховано») та оцінка в шкалі ЄКТС виставляється на підставі семестрового рейтингового бала студента за дисципліну таким чином:

90 – 100 балів	–	A («відмінно»)
82 – 89 балів	–	B («добре»)
75 – 81 бал	–	C («добре»)
66 – 74 бали	–	D («задовільно»)
60 – 65 бали	–	E («задовільно»)
59 балів і нижче	–	FX («незадовільно»).

Студенти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 60 і вище, отримують відмітку про залік «зараховано» і відповідну оцінку в шкалі ЄКТС без складання заліку. Студенти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 59 і нижче, складають залік і в разі успішного складання їм виставляється відмітка про залік «зараховано» в національній шкалі, а в шкалі ЄКТС – E та бал 60. Якщо студент під час заліку отримав відмітку про залік «не зараховано», то йому в залікову відомість виставляється відмітка про залік «не зараховано» в національній шкалі, оцінка FX – у шкалі ЄКТС та його семестровий рейтинговий бал за дисципліну.

умови допуску до семестрового заліку: виконання МКР. *Критерії оцінювання:* модульна контрольна робота є складником семестрового рейтингу. Наприкінці семестру всі студенти виконують модульні контрольні роботи. Модульні контрольні роботи оцінюються в 4-бальній системі («відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»)). Ці оцінки трансформуються в рейтинговий бал за МКР у такий спосіб:

«5» («відмінно») - 50 балів: повна ґрунтовна систематизована відповідь з елементами інновації;

«4» («добре») - 40 балів: повна правильна відповідь, не завжди систематизована, із незначними неточностями, з продуктивними елементами (перераховані всі відношення між поняттями);

«3» («задовільно») - 30 балів: репродуктивне відтворення навчального матеріалу; неповна правильна відповідь (надані не всі необхідні уточнення щодо тлумачення понять,

перераховані не всі відношення між поняттями); фрагментарна відповідь без жодних коментарів; відповідь містить помилки;

«2» («незадовільно») - 20 балів: містить помилки та прогалини у знаннях; частково перераховані відношення між поняттями, наявні безуспішні спроби виконати завдання;

0 балів: відсутність відповіді.

8.2 Організація оцінювання (обов'язково зазначається порядок організації передбачених робочою програмою навчальної дисципліни форм оцінювання із зазначенням орієнтовного графіка оцінювання):

А) Атестація – після п'яти навчальних тижнів. Методика атестаційного контролю курсу передбачає використання загально-філософських методів (феноменологічного, герменевтичного, аксіологічного, діалектичного).

Б) Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента (аудиторна робота та самостійна робота) – протягом десяти навчальних тижнів. При поточному оцінюванні застосовується специфічна методологія, зумовлена логікою самого курсу, що тяжіє до «розуміючих методик»: а саме герменевтична логіка, спрямована на інтерпретативні стратегії, дискурс-аналіз як когнітивна і мовленнєва практика «прочитання» соціальної дійсності, діалектична методологія з акцентуванням уваги на сучасних етичних і філософських студіях.

В) Модульна контрольна робота – на останньому занятті. МКР передбачає використання як загально-філософських (див. п. А), так і загальнонаукових методів (зокрема, застосовуються системний та компаративний підходи, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення), тобто як теоретичні, так і емпіричні методи.

8.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно	90 – 100
Добре	75 – 89
Задовільно	60 – 74
Незадовільно	0 – 59
Зараховано	60 – 100
Не зараховано	0 – 59

9. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ п/п	№ і назва теми (включно із темами, що винесені на самостійне опрацювання)	Кількість годин			
		Денна форма			
		Разом	у тому числі		
лекції	семінарські / практичні заняття		самостійна робота		
Змістовий модуль 1. Сучасні аспекти професійного етикету в туризмі					
1.	Поняття культури спілкування та етикету. Сучасна етикетна культура туризму.	14	4	2	8
2.	Моральний аспект культури спілкування в туристичному обслуговуванні.	12	2	2	8
3.	Культура міжнаціонального та міжконфесійного спілкування в галузі туризму.	12	4	2	6
4.	Морально-етичні засади ділового етикету в туристичному обслуговуванні.	14	4	2	8
5.	Міжнародні стандарти етикету	12	2	2	8

	зовнішнього вигляду людини. Культура невербального спілкування.				
6.	Культура мовлення у багатомовному середовищі туристичної галузі.	12	2	2	8
7.	Антиетикет у спілкуванні. Навички запобігання антикетної поведінки в туризмі.	12	2	2	8
	Разом годин за модулем 1	90	20	16	54
	Усього годин	90	20	16	54

10.Рекомендовані джерела (у тому числі Інтернет ресурси)

Основна (базова):

1. Аболіна Т.Г., Нападиста В.Г., Рихліцька О.Д та ін. Прикладна етика. Навчальний посібник / За наук. ред. Панченко В.І. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 392 с.
2. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика: Навч. посіб. / В.П. Бралатан та ін. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
3. Гриценко Т., Гриценко С., Іщенко Т. Етика ділового спілкування. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 344 с. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/etika-dilovogo-spilkuwannja.html>
4. Лютак О.М., Тищук І.В. Діловий етикет в туризмі. Методичні вказівки до виконання самостійної роботи для здобувачів першого рівня напряму підготовки 6.140103 «Туризм» денної та заочної форм навчання. Луцьк : Луцький НТУ, 2017. 40 с.
5. Малюк Л. П. Професійна етика та етикет у готельно-ресторанному бізнесі: навч. посібник / за заг. ред. Л. П. Малюк, Л. М. Варипаєва. Х.: ХДУХТ, 2016. 146 с.
6. Сагайдак О. П. Дипломатичний протокол та етикет: підручник, 2-ге вид., оновл. і доповн. К.: Знання, 2017. 326 с.
7. Снітинський В. В. Діловий етикет у міжнародному бізнесі: навчальний посібник: рек. МОН України. МОН України. Львів: Магнолія, 2016. 287с.
8. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416с.

Додаткова:

1. Баглай О. І. Виникнення та подолання міжкультурних конфліктів у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму / 36.міжнародної наук.-практ. конф. «Стратегія інвестиційного розвитку економіки України в умовах глобалізації: стан та шляхи становлення» (Львів, 23 березня, 2017р.). М-во освіти і науки України, Львів. інт економіки і туризму. Львів : ЛІЕТ, 2017. С. 35-41.
2. Ботвина Н.В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації. Навчальний посібник. К.: АртЕк, 2008. 252 с.
3. Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Этика: Учебник. М.: Гардарики, 2005. 472 с.
4. Комісар Л. П. Про сучасну філософію, університет і компетентнісний підхід у філософській освіті. Університетська кафедра. 2017. № 6. С. 129-136.
5. Комісар Л.П. Автентичність як етичний тренд сучасності. Ad orbem per linguas. До світу через мови: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 червня 2020 року. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2020. С. 525-526.
6. Культурні цінності Європи / за ред. Ганса Йоаса та Клауса Вігандта; Пер. з нім. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. 552 с.
7. Кристева Ю. Самі собі чужі / Пер. з фр. З.Борисюк. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 262 с.
8. Малахов В. Етика спілкування: Навч. посібник. К.: Либідь, 2006. 400 с.

9. Саїд Е.В. Гуманізм і демократична критика [Текст] : [серія лекцій] / з англ. пер. Артем Чапай. К.: Медуза, 2014. 142 с.
10. Садохин А. П. Межкультурная коммуникация : Учеб. пос. М., 2006. 323 с.
11. Рововая Т.А., Руденко А.М. Менеджмент туризма: Учебное пособие. Ростов-на-Дону: Фонд науки и образования. 2018. 256 с.
12. Станчев М. Дипломатичний протокол та етикет: навчально-методичний посібник, Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 96 с.
13. Тейлор Ч. Етика автентичності. / Переклад з англ. А. Васильченка. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. 128 с.
14. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. / Переклад з англ. О. Замойської. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2020. 160 с.
15. Фромм Е. Втеча від свободи. / Переклад з англ. М. Яковлева. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 285 с.
16. Фромм Е. Мати або бути? / Переклад з англ. Г. Яновської. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2020. 303 с.
17. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування: Навчальний посібник. 6-те вид., випр. і доп. К.: Знання, 2007. 336с.
18. Шиманова О. Етика і професійна етика : Навч.-метод. посіб. Львів: ПП Сорока Т. Б., 2012. 131 с.

11. Додаткові Інтернет-ресурси:

1. Електронна бібліотека Гумер. URL: <http://www.gumer.info/>
2. Електронна бібліотека Іхтіка. Багато літератури з етики: книжки, автореферати, дисертації, статті, збірники матеріалів конференцій і підручники з філософських дисциплін. URL: <http://ihtika.net/>.
3. Поведінкова етика. / Серія університетських модулів: Доброчесність та етика. Організація Об'єднаних націй. Відень, 2021. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_8_final_UKR.pdf
3. Філософська енциклопедія Станфордського університету. (Англійською мовою). URL: <http://plato.stanford.edu/>
4. Фреймут О. Етикет. Школа пані Фреймут. К.: Snowdrop, 2018. 96 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13956/1/Lekcii_2018.pdf
5. Levcheniuk E., Vlasenko, F. Ecologism as a Modern Strategy of Human Survival (Regional and Global Dimensions) / Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2020. № 29 (4). P. 745-754. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ecologism-as-a-modern-strategy-of-human-survival-regional-and-global-dimensions/viewer>